

МОСІЄВИЧ Л.В.,

МІХ Д.В.

(Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потєбні
Запорізького національного університету)

Структурні особливості англомовних термінів з екології безпеки та їх переклад українською мовою

Як зазначає Коваленко А.Я., усі терміни по своїй будові поділяються на прості, складні, терміни-словосполучення [Коваленко 2004, с. 259]. Наведемо приклади цієї класифікації серед термінів з екології безпеки:

1) прості: *contamination* – забруднення, *emission* – викид. Прості терміни не викликають труднощів при перекладі. Майже усі вони мають словниковий еквівалент.

2) складні: *climate change* – зміна клімату, *conservation organization* – природоохоронна організація, *bag filters* – рукавні фільтри, *cleaning facilities* – очисні споруди. Двокомпонентні терміни з екології безпеки відтворюються українською мовою переважно через дослівний переклад або комбінований переклад. Робота зі словником термінів з екології безпеки [Дудар, Письменна, Заскалета 2011] показала, що найбільш частотними термінами є такі, які складаються з двох компонентів. Це характерно для багатьох галузевих термінологій.

3) багатоконпонентні: *air pollution events* – випадки забруднення повітря, *drift of industrial emissions* – перенесення промислових викидів, *submerging of significant areas of lands* – підтоплення великих територій земель.

Аналіз словникових статей термінології показав, що майже 30% досліджених термінів є багатоконпонентними. Така кількість зумовлена, з одного

боку, лінгвальними чинниками (обмеженість арсеналу засобів і способів творення нових термінів), а з другого, – екстралінгвальними (потребою більш термінологічно, точно ідентифікувати об'єктивну дійсність екологічної галузі). За допомогою багатокомпонентних термінів-словосполучень можна усунути багатозначність терміна.

Для багатокомпонентних термінів характерним є безприйменниковий спосіб утворення. Безприйменникові словосполучення мають такі структури:

а) іменник + іменник + іменник: *plan energy balance* – *плановий енергетичний баланс*, *water treatment plant* – *водоочисна станція*, *case fatality rate* – *специфічний рівень летальності*;

б) прикметник + іменник + прикметник + іменник: *dual-use biological equipment* – *біологічне обладнання подвійного призначення*;

в) прикметник + прикметник + іменник: *renewable natural resources* – *відновлювані природні ресурси*;

г) дієприкметник (минулого часу) + іменник+ іменник: *preserved water sample* – *консервована проба води*, *designed energy balance* – *проектний енергетичний баланс*.

Поява значної кількості багатокомпонентних термінів у сучасній англійській екологічній термінології пов'язана з тісним зв'язком екології з численними науково-технічними галузями, такими як фізика, хімія, енергетика. Для англійських багатокомпонентних термінів із типовим лівим розгортанням характерні залежні компоненти, які розташовані зліва від основного компонента [Карабан 2004, с. 383]. Навпаки, українські багатокомпонентні терміни мають праве розгортання. Цей факт слід обов'язково враховувати при перекладі багатокомпонентних термінів.

При перекладі багатокомпонентних термінів, що складаються з поєднання іменника з іншими частинами мови, спочатку перекладається іменник, який є основним компонентом, а потім послідовно здійснюється переклад інших

компонентів (наприклад, "air pollution events" перекладається як "випадки забруднення повітря"). Зазвичай головне слово термінологічного словосполучення знаходиться в кінці, і переклад терміна здійснюється від останнього слова до першого з включенням змістовних компонентів: *sewage treatment works* – споруди з очищення стічних вод, *tradeable pollution rights* – права на забруднення довкілля, що продаються. Якщо в багатоконponentному терміні є прийменник, то переклад зазвичай здійснюється зліва праворуч: *drift of industrial emissions* – перенесення промислових викидів, *register of protected areas* – реєстр охоронних зон.

Ми виокремили наступні прийоми перекладу термінів-словосполучень українською мовою:

1) калькування (коли складові частини словосполучення переводяться відповідними елементами мови): *conservation of natural resources* – охорона природних ресурсів; *complex chemical compounds* – складні хімічні сполуки, *fraction of diesel fuel* – фракція дизельного палива;

2) додавання (прийменника або слова), коли при перекладі виникає нове слово: *cyclic trend* – циклічність епідемічного процесу, *deforestation* – зникнення лісів, *develop resources* – розробляти корисні копалини, *humidification system* – система зволоження повітря;

3) опущення, коли один-два компоненти не переходять до мови перекладу: *state border regime* – прикордонний режим, *recirculation water supply* – оборотне водопостачання, *sound level meter* – шумомір.

Таким чином, англomовні терміни мають різні структурні особливості, які впливають на їх переклад українською мовою. Значні труднощі викликають багатоконponentні терміни. Наше дослідження показало, що для безприйменникових багатоконponentних термінів характерним є переклад справа ліворуч, починаючи з останнього компонента, який несе основне змістове

навантаження. Ці терміни можуть мати різноманітні перекладацькі трансформації, серед яких найпоширеніші дослівний переклад та додавання.

Література

Дудар Т.В., Письменна О. О., Заскалета В. П. Українсько-англійський та англо-український словник з екологічної безпеки. Київ : Вид-во Національного авіаційного університету «НАУ-друк», 2011. 244 с.

Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.

Коваленко А.Я. Загальний курс науково-технічного перекладу : навчальний посібник. Київ : Видавництво Карп'юка, 2004. 290 с.